

Modersmålsämnetns legitimitet i ett förändrat politiskt landskap

En analys av svensk riksdagsdebatt under 2010-talet

Christina Hedman & Jenny Rosén

THE LEGITIMACY OF THE MOTHER TONGUE SUBJECT IN A CHANGING POLITICAL LANDSCAPE: AN ANALYSIS OF SWEDISH PARLIAMENTARY DEBATE IN THE TWENTY-TENS. This paper highlights and discusses the arguments in favor of, or against Mother Tongue Instruction (MTI) in Swedish parliamentary debate between 2010 and 2020. New to this decade is the entrance of yet another nationalist and populist party with the abolishment of MTI on its political agenda. Building on a critical discourse analytical frame and argumentation analysis, we discuss this party's rhetoric on MTI – based in an *Othering* discourse and the construction of MTI as a path to alienation – and the parliamentary counter-voices. The latter mainly concern the role of MTI for development of Swedish and learning in other school subjects, implying that MTI in its own right is subordinated. We argue that this counter-discourse represents a shift in how MTI is legitimized – and in fact plays into assimilationists' hands – compared to the pluralistic ideology that initially made way for MTI. The importance of scrutinizing political rhetoric is stressed to anticipate political action.

Keywords: integration, migration, Mother Tongue Instruction, multilingualism, political discourse.

Christina Hedman är professor i svenska som andraspråk med didaktisk inriktning vid Stockholms universitet. E-post: christina.hedman@isd.su.se

Jenny Rosén är docent i svenska som andraspråk och lektor i språkdidaktik med inriktning svenska som andraspråk vid vid Stockholms universitet. E-post: jenny.rosen@isd.su.se

Introduktion

Sveriges officiellt pluralistiska språkpolitik reflekteras i den svenska språklagen från 2009, vars syfte är att värna det svenska språket och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk (Kulturdepartementet 2009). Rätten till modersmålsundervisning inom grund- och gymnasieskolan finns inskriven i skollagen och innebär att undervisning ska erbjudas den elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska. En restriktion är att eleven ska ha ”grundläggande kunskaper” i det aktuella språket som ska utgöra ”dagligt umgängesspråk i hemmet” (Utbildningsdepartementet 2010). Dessa restriktioner gäller dock inte nationella minoritetsspråk (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska). Rätten till modersmålsundervisning gäller även adoptivbarn med ett annat modersmål än svenska. Totalt utgör andelen berättigade elever ca 28% av vilka närmare 60% deltar i modersmålsundervisning (Skolverket 2019). Ämnet modersmål är inte obligatoriskt och har ingen garanterad undervisningstid, men en praxis är ca en lektion per vecka (se även Ganuza & Hedman 2015, SOU 2019:18).

Rätten till modersmålsundervisningen infördes i samband med den så kallade Hemspråksreformen 1977, vilken hade sin grund i 1970-talets nya ”invandrapolitik”. Värdegrunden för denna politik skulle vila på jämlikhet, valfrihet och samverkan (Invandrarutredning, 1974), vilket bland annat innebar att invandrare skulle ges rätt att välja huruvida de ville bevara sin kulturella och språkliga identitet (Cabau 2014, Hyltenstam & Tuomela 1996). Hemspråksreformen hade stöd på riksdagsnivå och en aktiv tvåspråkighet hos landets nya invånare betraktades främja integrationen (och motverka föreställd ”halvspråkighet”, se diskussion i Salö, Ganuza, Hedman & Karrebæk 2018, Salö & Karlander 2018). Denna reform innebar även ett skifte från assimilatörisk till pluralistisk språkpolitik. Den nya pluralistiska ideologin och dess omfattande av mångkulturalism sågs ligga i linje med ett modernt, progressivt och icke-provinsialt Sverige (Hyltenstam & Milani 2012, se även Runblom 1995), där modersmålsämnet kom att få en viktig symbolisk funktion (Borevi 2002, Hyltenstam & Tuomela 1996, Oakes 2001, Wingstedt 1998). Detta snabba skifte innebar dock flera implementeringsproblem för det nya ämnet som infördes utan att närmare utreda hur det skulle utformas och integreras inom skolans ram (Hyltenstam & Milani 2012, Lainio 2013, Salö, Ganuza, Hedman & Karrebæk 2018). Hyltenstam och Milani (2012) noterar vidare att reformen inte var väl förankrad bortom den parlamentariska nivån och att en enspråkighetsnorm fortsatt var gällande på gräsrotsnivå.

Med utgångspunkt i kritisk diskursanalys (t ex van Dijk, 2006, Fairclough 2003), tar vi avstamp i hur diskussionen som föregick Hemspråksreformen och det nya modersmålsämnet kom att skapa en gemensam politisk värdegrund i riksdagen avseende språklig mångfald. En språklig mångfalddiskurs som *common ground* (Fairclough 2003, s 55) uteslöt dock inte enskilda kritiska röster och utmanades 1991 i och med inträdet av det populistiska partiet *Ny Demokrati* i svensk riksdag. Partiets ledare uttryckte bland annat i ett valmanifest sitt motstånd mot den skattefinansierade modersmålsundervisningen¹ (se även Ganuza & Hyltenstam 2020). *Ny Demokratis* närvaro i riksdagen varade dock endast under en mandatperiod (1991–1994), men delar av dess populistiska politik – med nationalistiska och assimilatoriska argument för modersmålsundervisningens avskaffande – har sedan kommit att återupptas av framförallt Sverigedemokraterna (SD). Inträdet av ett nationalistiskt högerpopulistiskt parti² (SD) i riksdagen 2010 kan även ses i ljuset av en större populistisk våg över Europa (se Ekström & Firmstone 2017) med inslag av kritik mot undervisning i minoritetsspråk talade av (icke-europeiska) migranter (t ex Salö, Ganuza, Hedman & Karrebæk 2018, avseende Danmark). Modersmålsundervisningen har även ofta kommit att bli föremål för migrations- och integrationspolitiska debatter (se Salö, Ganuza, Hedman & Karrebæk 2018). Mulinari och Neergaard (2014) beskriver hur SD:s retorik rörande migration och integration omfattat en form av omsorgsdiskurs, även kallad ”caring racism”, i vilken såväl den svenska medborgaren som migranten ses som offer för en misslyckad migrations- och integrationspolitik (Mulinari & Neergaard 2014). Retoriken bygger vidare på föreställningar om det svenska folkhemmet som en guldålder präglad av nationell solidaritet och homogenitet, vilken sedan 1950-talet hotats genom immigration och senare inskränkningar i välfärdsstaten (Elgenius & Rydgren 2017). SD:s framgångar kan således ses i relation till föreställningar om den utomeuropeiska migrationen som ett hot mot det ”gamla Sverige” (nationell homogenitet) och det ”goda Sverige” (anti-rasistiskt, demokratiskt och jämställt) (Hübinette & Lundström 2011).

Fokus för denna studie är dock inte SD:s politiska diskurs *per se* utan hur SD:s kritiska röst mot modersmålsämnet och de parlamentariska motrösterna tar sig uttryck i riksdagsdebatten under 2010-talet. Denna analys görs i förhållande till ovan anförda gemensamma politiska värdegrund (*common ground*) i vilken modersmålsämnet ses som en självklar del i skolans uppdrag i ett pluralistiskt och demokratiskt samhälle.

Utifrån 2010-talets förändrade politiska läge med SD:s inträde i riksdagen och i förhållande till den alltjämt pluralistiska språkpolitiken – reflekterad i såväl språklagen som skollagen – är syftet

att synliggöra och problematisera hur den gemensamma politiska värdegrunden, här i förhållande till modersmålsämnet, förhandlas och hur ämnet legitimeras i riksdagsdebatt under denna tidsperiod. Det undersöks genom argumentationsanalys utifrån frågorna: (a) vilka argument framförs om ämnets existens (för och emot) och legitimitet, (b) vilka antaganden underbygger dessa argument, och (c) vilka framträdande diskurser går att urskilja på basis av (a) och (b).

Fokus riktas särskilt mot i vad mån och hur den nya kritiska rösten i riksdagen gällande modersmålsämnet skapar motröster, det vill säga vad som sker när ovan omnämnda konsensus bryts och de olika politiska partierna tvingas att formulera och eventuellt vässa sina argument för modersmålsundervisning inom skolans ram.

Material

Det material som har analyserats är transkriberade debatter i riksdagen om modersmålsämnet och de skriftliga motioner som debatterna grundar sig på under perioden 2010 och fram till 2020. De analyserade texterna kan därmed förstås som uttryck för ett ”politiskt språk” (Wodak 2009, s 7). Vi har på riksdagens webbplats (riksdagen.se) sökt i motioner (n=10), utskottsbetänkanden (utbildningsutskottet, n=4) och i de transkriberade protokollen från riksdagsdebatt (n=12) under sökordet ”modersmål”. Fokus har varit modersmålsämnets existens och legitimitet, så som det uttryckts i den svenska riksdagsdebatten oberoende av politiskt parti. Vi har i urvalet uteslutit dokumentation som handlar om andra aspekter av modersmålsundervisning såsom fjärrundervisning och dess tekniska aspekter, socialtjänstens respektive särskolans roll, studiehandledning på elevers starkaste språk, modersmålslärares legitimation och specifika frågor gällande nationella minoritetsspråk.

En kritisk diskursanalytisk teoriram

Studien baseras i kritisk diskursanalys som teoriram (t ex Fairclough 2015), vilket innebär att analyser av diskurser, det vill säga ”olika sätt att representera aspekter av världen” (Fairclough 2003, s 204–215, vår övers.), eller ”grupperingar av uttalanden med liknande kraft” (Mills 2004, s 55, vår övers.), utgår ifrån ett maktperspektiv. I en kritisk diskursanalytisk tradition riktas fokus mot hur tolkningsföreträde skapas i mötet mellan ”diskurs och andra sociala element (maktrelationer, ideologier, sociala institutioner [...])” (Fairclough 2003, s 7,

vår övers.). Kritisk diskursanalys innebär även att vara uppmärksam på det utsagda (se Milani 2007), här till exempel avseende vilka argument som inte nämns.

Mer konkret diskuterar vi det Fairclough kallar *assumptions*, det vill säga antaganden om vad som finns (existens) och vad som är önskvärt/icke önskvärt och hur det kommuniceras (t ex via olika grad av säkerhet), och att antaganden kan utgöra en gemensam förståelse eller *common ground* (Fairclough 2003), inte sällan i form av förgivettaganden (*common sense*) om den sociala omvärldens beskaffenhet.

Förutom dessa centrala utgångspunkter tar vi i diskussionen om analyserade argument (se nedan) även avstamp i van Dijks (2006) textanalytiska nivåer: *retorisk nivå* och *meningsnivå*. På retorisk nivå återfinns *repetition* som en kraftfull retorisk komponent för att inpränta och uppmärksamma en ståndpunkt (se även Tannen 2007). Meningsnivån omfattar *lexikalisering*, såsom värdeladdade ord, vilka kan bidra till negativ social kategorisering och andrefiering, exempelvis vid favorisering av den egna gruppen i förhållande till en negativ representation av *den Andre* (van Dijk 2006, se även 1995).

Den språkliga analysen av *politiska argument* utgår ifrån Khoirunisa och Indahs (2018) förenklade modell av Toulmins argumentationsanalys (2003, s 98), i vilken ett argument består av påståenden (*claims*), data (*data*) och motiveringar (*warrants*), se följande förklaringar utifrån Khoirunisa och Indah (2018, s 161–162; vår övers.):

Påståenden (*claims*) kan uttryckas i form av försäkran, åsikt, attityd eller ett kontroversiellt påstående som behöver försvaras eller förklaras utifrån lingvistiska indikatorer av typen ”därmed”, ”följaktligen”, ”på det stora hela” ”i huvudsak”, ”man kan dra slutsatsen att”. Enligt Khoirunisa och Indah (2018, s 161–162, vår övers.) går det att urskilja faktiska påståenden, värdepåståenden eller påståenden i form av råd eller lösning/ar på ett visst problem (*policy claim*).

Påståenden stöds i någon form av *data* för att accepteras; genom slutledningar, information, narrativer, jämförelser eller statistik och genom lingvistiska indikatorer av typen ”för att”, ”därför att”, ”på grund av det faktum” ”eftersom”.

Motiveringar (*warrants*) kopplar ihop påstående och data via principer, teorier och naturlagar (Khoirunisa & Indah 2018, s 160).

Andra komponenter i argument, uppbackning (*backing*), modalitet (*qualifiers*) och motbevis (*rebuttal*), fokuserar huruvida en motivering stärks ytterligare via uppbackning i form av forskningsstudier eller expertutlåtanden; vilken grad av säkerhet (modalitet) som signaleras med lingvistiska indikatorer som ”möjligen”, ”så långt som vi vet”, ”nödvändigtvis”, ”sannolikt”, ”antagligen”, ”självkliart”; och huruvida motbevis styrker eller försvagar ett påstående genom lingvistiska

indikatorer av typen ”såvida inte”, ”om... så” (Khoirunisa & Indah 2018, s 161–162, vår övers.).

Tillämpningen av Toulmins argumentkategorier (se ovan) syftar till att bättre förstå språkets retoriska roll i materialet, vilken diskuteras i det som följer i förhållande till van Dijks (2006) nivåer samt den övergripande diskursanalytiska teoriramen (t ex Fairclough 2003).

Analysprocessen inleddes genom att författarna läste igenom de aktuella dokumenten individuellt och sedan tillsammans i en gemensam analys. Den initiala analysfasen var främst datadriven då vi sökte tematisera ’den nya retoriken’ i texterna, vilket resulterade i överordnade teman såsom *språklig assimilation* (se rubriken Språklig assimilation för vissa grupper) och *sambällssyn i förhållande till språk* (se rubriken Ett legitimt samhälle i förhållande till språk). Tematisering av motargument (se rubriken Motargument mot nygamal assimilatorisk språkpolitik) resulterade i en begränsad variation av motteman, vilka främst bestod av *pedagogiska fördelarargument*, trots att vi i analysen var öppna för en bredare tematik. Analysprocessen kom sedan att bli mer abduktiv i växlingen mellan analys av textdata och dess argumentkategorier i förhållande till den diskursanalytiska teoriramen (se Alvesson & Skoldberg 1994).

Resultat

Inledningsvis diskuteras framträdande argument hos den nya kritiska rösten i riksdagen om modersmålsämnet, via SD:s representanter, utifrån en tematik om språklig assimilation för vissa grupper och vad som kännetecknar ett legitimt samhälle i förhållande till språk. Därefter följer en analys av motrösterna och avslutningsvis en sammanfattande diskussion.

Språklig assimilation för vissa grupper

Ett första förslag om modersmålsämnets avskaffande kom i en motion från SD 2012 (Avskaffande av obligatorisk modersmålsundervisning: Motion 2012/13: Ub210), vilket innebar ett yrkande på en ändring i skollagen ”så att ingen tvingande lag föreskriver obligatorisk modersmålsundervisning”. Ändringen skulle dock inte gälla de nationella minoritetsspråken. Denna motion innebar den kursändring i riksdagsdebatten som omtalas ovan och som lägger grunden för kommande debatt om ämnet under den aktuella perioden (excerpt 1):

Excerpt 1. Motion 2012/13: Ub210

Modersmålsundervisningen främjar inte assimilationen i det svenska samhället. Samtidigt är dess effekter för inläring av det svenska språket mycket tveksamma. Vi vill i sammanhanget lyfta fram en undersökning från Danmark, där kommunernas forskningsenhet (AKF) kom fram till att det inte finns några statistiska bevis för att elever som fått modersmålsundervisning visar bättre resultat i läsning, matematik eller naturvetenskap än de elever som inte fått modersmålsundervisning. Resultatet fick politikerna i Danmark att helt lägga ner modersmålsundervisningen för att i stället satsa mer pengar på specialundervisning och på det danska språket.

Sverigedemokraterna vill se samma utveckling i Sverige. I huvudsak anser vi att modersmålsundervisningen är ett intresse för den enskilda familjen, som då också bör stå för kostnaderna samtidigt som undervisningen ska ligga utanför ordinarie skoltid. För närvarande är det i princip kommunerna som finansierar modersmålsundervisningen men vi yrkar på att skollagen ändras så att ingen tvingande lag föreskriver obligatorisk modersmålsundervisning, de nationella minoritetsspråken undantagna. (Sverigedemokraterna: Richard Jomshof & Mattias Karlsson)

I motionen framförs ett *policy claim* (Toulmin 2003) i form av att ”den enskilda familjen [...] bör stå för kostnaderna” och att ”undervisningen ska ligga utanför ordinarie skoltid”. På meningsnivå används bestämningen ”obligatorisk” (modersmålsundervisning), vilket felaktigt leder tankarna till att den frivilliga modersmålsundervisningen är obligatorisk. Motiveringen att modersmålsundervisningen endast ”är ett intresse för den enskilda familjen” och ”inte främjar assimilationen i det svenska samhället” stöds med ”statistiska bevis” som underbygger påståendet att undervisningens ”effekter för inläring av svenska och kunskaper i andra ämnen är tveksamma”. Det backas upp ytterligare (*backing*) genom hänvisning till ”kommunernas forskningsenhet (AKF)”. Inledningen med ”I huvudsak” (*rebuttal*) öppnar dock upp för möjligheten att avskaffandet av modersmålsundervisningen inte omfattar alla, vilket sedan förtydligas med undantaget för de nationella minoritetsspråken. Varför denna rättighet enbart fortsatt ska gälla nationella minoritetsspråk motiveras dock inte, vilket reflekterar ett uttalat förgivettagande (Milani 2007) om olika grupper i samhället (se diskussion längre fram).

På meningsnivå noteras även ordvalet *assimilering* (se lexikalisering, van Dijk 2006), vilket utgör ett värdeladdat ord utifrån att tidigare policy tagit avstånd från assimilering till förmån för

integration (se Hyltenstam & Milani 2012, Hyltenstam & Stroud 1991 och Lindberg 2009, kring begreppen majoritet–minoritet). Ordvalet innebär en markering om en kursändring eller en orientering mot tiden före Hemspråksreformen. Att termen assimilering är problematisk i den offentliga politiska diskursen visar det faktum att den senare byts till integration i SD:s retorik, till exempel i en motion till riksdagen, 2019/20:617. Att innebörden framstår som densamma som assimilering kan ses som exempel på reentextualisering av begreppet integration (Fairclough 2003).

Det underliggande antagandet om modersmålsämnets existens (Fairclough 2003) är att ämnet – nationella minoritetsspråk undantagna – enbart har sin legitimitet i att vara ett stödämne för inläring av svenska och andra ämnen, det vill säga utgör inte ett ämne i sin egen rätt (se Ganuza & Hedman 2018, om modersmålsämnet som en långsiktig utbildning med ett egenvärde). När denna funktion som stödämne inte uppfylls och ”dess effekter för inläring av det svenska språket [är] mycket tveksamma”, skrivs modersmålsundervisningen fram som en kostnad (se de två ställen i excerpt 1 som berör ”pengar”, ”kostnaderna”) utifrån det implicita antagandet om att modersmålsundervisning sker på bekostnad av undervisning i svenska.

I SD:s inlägg och motioner som följer fram till 2020 upprepas i hög grad dessa argument, särskilt antagandet om att modersmålsundervisning sker på bekostnad av inläring av svenska.

SD yrkar första gången 2014 på att ”samtalspråket i skolan alltid bör vara svenska”, med undantag för språklektioner och skolor för nationella minoriteter (motion 2014/15:2744), vilket är ett förslag som återkommer i SD:s skolpolitiska motion (2018/19:378). I samma tidiga motion (2014/15:2744) föreslås även att skolan bör erbjuda undervisning i lokal dialekt och folkmål, antingen inom ramen för den ordinarie svenskundervisningen eller som tillvalsämne” då ”[s]pråkets roll som kulturbärare och länk mellan generationerna [knappast kan] överskattas”. Detta är ett förslag som inte vidare motiveras. Vi återkommer nedan till hur detta förslag tas emot i riksdagsdebatten i förhållande till modersmålsundervisning.

Ett legitimt samhälle i förhållande till språk

Hur användningen av andra språk än svenska generellt framställs av SD i riksdagen under perioden, befäster en assimilatorisk hållning. Redan 2010, med SD:s inträde i riksdagen, anges att modersmålsundervisning är en väg till *utanförskap*, ett starkt negativt värdeord

ord (se van Dijk 1995), inbäddat i ett resonemang om utanförskap i ett mångspråkigt samhälle (excerpt 2).

Excerpt 2. Riksdagsdebatt. Prot. 2010/11:111 8 juni

Man [socialdemokraternas politik] har skapat ett samhälle där man, som jag sade, från vaggan till graven kan använda sitt eget språk.

I Malmö, där jag var verksam tidigare, kan man bli förlöst av en barnmorska som pratar arabiska, man har arabisktalande förskollärare och får modersmålsstöd i förskolan. Man får ämnesundervisning på sitt modersmål. Man har modersmålsundervisning. Man kan ta körkort på sitt modersmål. Man kan handla och gå till läkaren på sitt modersmål etcetera. I en sådan situation är det inte särskilt konstigt att vi får barn som hamnar utanför och som aldrig kommer ut i samhället. Det är därför siffrorna ser ut som de gör när det handlar om språkkunskap och läsförståelse bland barn med utländsk bakgrund.

Med er politik håller ni dem kvar i utanförskap. Jag vet att ni säkert menar gott och vill väl, men resultatet blir det omvända. Ni håller kvar de här barnen i utanförskap, och ni kommer att fortsätta göra det, och ni kommer tyvärr kanske också att föra över det på kommande generationer om ni inte tänker om. (Sverigedemokraterna: Mattias Karlsson)

Utgångspunkten antas här vara gemensam och förgivettagen (Fairclough 2003), det vill säga att det är negativt "[a]tt kunna använda ett annat modersmål än svenska från vaggan till graven". Påståendet har hög grad av säkerhet (modalitet); "att det inte är särskilt konstigt" att "vi får barn som hamnar utanför och som aldrig kommer ut i samhället". Data som backar upp dessa faktiska påståenden är "siffror" avseende "språkkunskap och läsförståelse bland barn med utländsk bakgrund", där "språk" implicit avser svenska. Längre fram i anförandet omformuleras "hamna utanför" till "utanförskap". Introduktionen av *utanförskap* som konsekvens av modersmålsundervisning kan jämföras med den tidigare anförda *integreringen* som konsekvens i svensk parlamentarisk historia (se Hyltenstam & Milani 2012, Salö, Ganuza, Hedman & Karrebæk 2018). Den nya förståelsen – att modersmålsundervisning leder till utanförskap snarare än integrering – inpräntas i excerpt 2 genom repetition (van Dijk 2006, Tannen, 2007).

I excerpt 2 synliggörs en andrefieringsprocess (van Dijk 2006, 1995) genom negativ representation av den Andre. Den görs inte genom nedlåtande epitet, men på meningsnivå sammanförs orden "utländsk bakgrund", "arabisktalande" och "modersmålsundervisning"

med någon ”som hamnar utanför och aldrig kommer ut i samhället” (jämför termen *juxtapositioning*, t ex Fairclough 2003), vilket skapar associationer mellan modersmålsämnet och utanförskap och en form av *guilt-by-association* för individer med utländsk/arabisktalande bakgrund (se diskussion av det senare begreppet i Wodak, Nowak, Pelikan, Gruber, de Cillia & Mitten 1990). I excerpt 2 kopplas utanförskap som påstådd konsekvens till data i form av ”siffror” som ”ser ut som de gör när det handlar om språkkunskap och läsförståelse bland barn med utländsk bakgrund”.

Denna retorik ligger i linje med det Mulinari och Nergaard (2014) talar om som en förment omsorgsdiskurs, i det här fallet avseende den flerspråkiga individen som riskerar utanförskap på grund av en felaktig politik. Det underliggande antagandet är att det samhälle som beskrivs i excerpt 2, med samhällsservice och undervisning på andra språk än svenska, utdefinieras som ett icke-legitimt samhälle utan del i det imaginära gemensamma samhället (i linje med *in- and outgroups*, se Wodak 2009). Förgivettagandet är att ett sådant samhälle och dess inrättningar inte bara är svensktalande utan *enbart* svensktalande. Det personliga narrativet i excerpt 2 (”i Malmö där jag var verksam tidigare...”) utgör således ett varnande exempel med ett moraliskt budskap (se *cautionary tales*, van Leeuwen 2008). Den personliga berättelsen som legitimerande aktivitet har dessutom en särskild retorisk kraft, då den personliga upplevelsen inte enkelt kan ifrågasättas (se *mythopoesis*, van Leeuwen 2008, s 113). Den personliga berättelsen återkommer också i materialet, se excerpt 3, där SD:s representant värderar implementeringen av modersmålsundervisningen som ”förlegad” i ytterligare ett varnande exempel.

Excerpt 3. Riksdagsdebatt. Prot. 2014/15:71 12 mars

I den skola där jag arbetade hade vi en familj som kom från Holland. Eftersom alla kom samtidigt och familjen hade fem barn var barnen berättigade till modersmålsundervisning. Barnen gick i olika årskurser på denna F-9-skola.

Vad var problemet med modersmålsundervisningen för dessa barn? Jo, det var logistiken. När vi hade idrott på idrottsplatsen, i skogen eller på skridskobanan var de här barnen tvungna att gå eller kunde inte närvara alls eftersom de skulle ha modersmålsundervisning. [...]

Vad hände då med de fem barnen som skulle läsa holländska? De uteblev till slut från modersmålslektionerna, för det enda de ville var att vara normala. De ville vara som alla andra i skolan, och när de tappade en massa från övrig undervisning uteblev de från modersmålsundervisningen. [...]

Endast 53 procent av de elever som har rätt att välja modersmålsundervisning gör det. Frågan man kan ställa sig är om modersmålsundervisning är förlegat. Det kanske är ett ämne som inte uppskattas av eleverna. Frågan är om man kanske ska ta bort modersmålsundervisningen, i enlighet med Sverigedemokraternas åsikter. (Sverigedemokraterna: Stefan Jakobsson)

Slutsatsen om ämnets avskaffande (*policy claim*) underbyggs av självupplevda problem med "logistiken", vilket backas upp med statistik om lågt deltagarantal i modersmålsundervisningen (*backing*). I det påtalade problemet med elever som missar nödvändig undervisning till förmån för en "förlegad" modersmålsundervisning återfinns inslag av den tidigare omtalade omsorgsdiskursen, som alltså enligt Mulinari och Neergaard (2014) kan användas som en effektiv retorisk figur. Slutsatsen i anförandet har dock hög grad av osäkerhet (modalitet), då den formuleras som en fråga och innehåller ordet "kanske": "Frågan är om man kanske ska ta bort modersmålsundervisningen".

Det implicita antagandet är att elever som talar andra språk än svenska avviker från "det normala" och att flerspråkiga elever som är berättigade till modersmålsundervisning regelmässigt utgör ett undantag i svenska skolor.

I detta fall adresseras i en motreplik (från moderaterna) just anförda *data*, utifrån vilken slutsatsen avfärdas: "Ett enskilt exempel på dålig organisation på en enskild skola ska ligga till grund för att ett helt skolämne ska försvinna för en stor grupp elever" (Prot. 2014/15:71, 12 mars: Erik Bengtzboe). I det som följer diskuteras motargumenten närmare hos dem som försvarar modersmålsämnet i vårt material.

Motargument mot nygammal assimilatorisk språkpolitik

Argument mot den nygamla retoriken kring assimilation som gör inträde 2010 följer en principiell linje och ändras inte över tid under den undersökta perioden. Främst är motargumenten av pedagogisk karaktär, vilka lyfter modersmålsämnets gynnsamma roll för elevers lärande, där motståndarens argument vederläggs genom hänvisning till vederhäftiga källor såsom myndigheter (Skolverket) och forskning; se några exempel i excerpt 4–6.

Excerpt 4. Riksdagsdebatt. Prot. 2012/13:85 27 mars
Barnen har rätt till goda kunskaper såväl i svenska språket som i sitt modersmål, i de fall de inte är svenska. Miljöpartiet anser att eleverna måste få undervisning både i modersmål och svenska som andraspråk. I flera skolor får eleverna antingen

eller, vilket inte är effektivt. Språkforskningen visar att parallella processer är viktiga för att eleven ska utveckla både kunskapsinnehåll och språkbehärskning [...]

Det är viktigt att satsa på modersmål redan i förskolan och annan pedagogisk barnomsorg. Det är i förskoleåldern som språkutvecklingen är som mest intensiv. Barn som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre förutsättningar att lära sig ytterligare ett språk lite senare i livet. På så vis gynnas även kunskapsutvecklingen i det svenska språket av en satsning på modersmål. (Miljöpartiet: Peter Rådberg)

Excerpt 5: Riksdagsdebatt. Prot. 2015/16:77 9 mars

Det finns en reservation i betänkandet om att ta bort modersmålsundervisningen. Jag vill därför betona att modersmålet är en nyckel till positiv språkutveckling. Skolverket skriver: ”Modersmålet har stor betydelse för barns språk, identitets-, personlighets- och tankeutveckling. Ett välutvecklat modersmål ger bra förutsättningar att lära sig svenska, andra språk och andra ämnen. Elever som läser sitt modersmål har generellt bättre betyg i alla skolans ämnen. I Skolverkets rapport *Med annat modersmål* från 2008 ges flera olika exempel på hur en språk- och kunskapsutvecklande skola fungerar som bäst för flerspråkiga elever. (Socialdemokraterna: Lena Hallengren)

Excerpt 6: Riksdagsdebatt. Prot. 2018/19:64 13 mars

När det gäller modersmålsstöd i förskolan undrar jag om det finns en enda forskningsrapport – ni får gärna citera – som visar att barn som inte kan sitt eget modersmål skulle lära sig svenska bättre än barn som lär sig sitt modersmål samtidigt eller först. (Vänsterpartiet: Daniel Riazat)

Excerpts 4–6 visar hur det underliggande antagandet om modersmålsundervisningens främsta legitimitet i form av gynnsamma effekter för tillägnande av det svenska språket och andra ämneskunskaper inte problematiseras (se diskussion om vad som inte sägs i Milani 2007). Modersmålsämnet motiveras inte i sin egen rätt förutom i excerpt 4, där rätten till goda kunskaper i modersmålet betonas (dock inte själva undervisningen). Istället formar det underliggande antagandet om modersmålet roll för utvecklingen av svenska och andra skolämnen en gemensam värdegrund (*common ground*) och en förgivettagen ram för såväl förespråkare som motståndare till modersmålsämnet. Hänvisningen till Skolverket och forskning i excerpts 4–6 utgör ett förstärkande (*backing*) av denna ram och en manifest intertextualitet (Fairclough 1996) som upprepas över tid.

En ideologisk ”skiljelinje” mellan de som förespråkar och de som vill avskaffa modersmålsämnet adresseras i ett värderande påstående i excerpt 7, från en debatt 2014 om förskolan. Skiljelinjen går enligt talaren (miljöpartiet) ”mellan oss som vill stå för allas lika värde och dem som vill dela samhället i ”vi och de””.

Excerpt 7: Riksdagsdebatt. Prot. 2014/15: 67 5 mars
Skiljelinjen går, fru talman, mellan oss som vill stå för allas lika värde och dem som vill dela samhället i ”vi och de”. Medan vi vill värna om mångfalden vill de ha enfald.

De främlingsfientliga ger sig på inte bara utrikesfödda vuxna utan även barn med utrikesfödda föräldrar genom att försämra förutsättningarna för dessa. I sin motion vill SD ersätta mångfald med enfald och nationalism. De vill beröva de små barnen med utländsk bakgrund som går i våra förskolor rättigheten att utveckla sitt modersmål.

Av skollagen framgår att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Denna humanistiska och demokratiska grundsyn vill Sverigedemokraterna ersätta med ett nationalistiskt, förlegat och inskränkt synsätt om att allt annat än svenska är icke önskvärt. (Miljöpartiet: Jabar Amin).

Den påstådda skiljelinjen backas upp retoriskt genom figurativa jämförelser (Toulmin 2003), utifrån motsatsparen ”mångfald” visavi ”enfald” och ”humanistisk och demokratisk grundsyn” visavi ”nationalistiskt, förlegat och inskränkt synsätt”, samt ”medverkan till möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål” visavi ”berövande” av barns ”rättighet att utveckla sitt modersmål”.

I anförandet har *lexikalisering*, via användningen av värdeladdade ord, en viktig roll då motståndaren kopplas samman med ”främlingsfientlig”, ”inskränkt”, ”förlegad”, som ”ger sig på” förutsättningarna för utrikesfödda och deras barn, bortom en ”humanistisk och demokratisk grundsyn”. I förhållande till ”främlingsfientlig”, ”inskränkt” och ”förlegad” framstår talaren som modern, internationell och progressiv i linje med modersmålsundervisningens ursprungliga ideologiska inbäddning (Hyltenstam & Milani 2012). Denna hänvisning till värdeladdade ord som ”humanistisk” och ”demokratisk” i värdegrundskonstruktionen ”en humanistisk och demokratisk grundsyn” hör dock till undantaget i materialet.

I excerpt 8 adresserar talaren (socialdemokraterna) SD:s förslag om att erbjuda undervisning i lokal dialekt och folkmål, då ”[s]pråkets roll som kulturbärare och länk mellan generationerna [knappast kan]

överskattas” (2014/15:2744, se ovan). Talaren ifrågasätter hur SD:s tal om språk som kulturbärare hänger ihop med att vissa inte ska kunna erbjudas modersmålsundervisning (excerpt 8).

Excerpt 8: Riksdagsdebatt. Prot. 2014/15:71 12 mars
 Jag kan ändå inte låta bli att fundera över hur [namngiven SD politiker] och Sverigedemokraterna resonerar när det gäller rätten till modersmålsundervisning. De nationella minoritets-språken är okej. Men i övrigt ska det inte vara obligatoriskt, utan familjen ska finansiera och ordna det själv [...]
 [Namngiven SD politiker] har väl hört och förstått all den forskning som säger att om man inte behärskar sitt modersmål till fullo är det svårt att addera ytterligare språk? Sverigedemokraterna skriver själva i sin reservation att språket är en ”kulturbärare och länk mellan generationerna” och därför ska lokal dialekt vara en obligatorisk del av svenskundervisningen. Hur kan de komma till den slutsatsen och inte samtidigt tycka att kulturbäraren som håller samman generationer är viktig? Det gäller inte minst människor som har flytt ett annat land och kommit hit, som ska hålla kontakten med tidigare generationer och åtminstone kunna skapa ett sätt att samtala i den egna familjen. Det är väldigt svårt att förstå. (Socialdemokraterna: Lena Hallengren)

Inlägget avslutas med en fråga om den uppfattade motsägelsen och i påståendet (*policy claim*) att ”människor som har flytt ett annat land och kommit hit [...] ska hålla kontakten med tidigare generationer och åtminstone kunna skapa ett sätt att samtala i den egna familjen”.

En motsägelse noteras om vilken typ av språklig kompetens som modersmålsundervisningen avser att utveckla. Först talas om att ”till fullo” behärska modersmålet”, vilket för tankarna till halv-språkighetsdebatten där *till fullo* eller *till hälften* har utgjort viktiga diskursiva komponenter (Salö, Ganuza, Hedman & Karrebæk 2018, Salö & Karlander 2018). Ett ”till fullo”-språkbruk indikerar möjligen även utökade språkliga register, utöver enbart vardagliga, till skillnad från det efterföljande förminskandet (*rebuttal*) i ordet ”åtminstone”; ”åtminstone kunna skapa ett sätt att samtala i den egna familjen”. Genom denna förminskning förläggs socialdemokraternas och SD:s retorik på samma planhalva i en uttryckt syn på modersmål som enbart eller ”åtminstone” en familjär angelägenhet (se Cabau 2014 och diskussion nedan), där behovet av en vidgad språklig repertoar på modersmålet utöver vardagsspråket (jämför termen *skolliteracitet*) underordnas. Att dessa båda troper förekommer i samma anförande

visar att flera ideologiska diskurser och dessas historiska inbäddning är i spel samtidigt.

Sammanfattande diskussion

I föreliggande artikel har fokus riktats mot svensk riksdagsdebatt om modersmålsämnets existens under perioden 2010–2020. De argument som framförs för ämnets avskaffande upprepas under den analyserade perioden, då en språklig assimileringdiskurs utgör essensen i den kritiska agendan. I en sådan framställs andra modersmål än svenska – talade av migranter – enbart som en familjär angelägenhet och modersmålsämnet som en väg mot utanförskap. I SD:s mer utbildningsorienterade argumentation återfinns en möjlig legitimitet för ämnet i form av dess eventuella roll för svensktillägnande, vilken dock SD avfärdar.

I den identifierade assimileringdiskursen kring ämnets avskaffande urskiljs vidare inslag av andrefiering (van Dijk 2006, även 1995). Den koppling som görs mellan modersmålsundervisning och utanförskap reflekterar även en implicit ”omsorgsdiskurs” om eleven och samhället (se Mulinari & Neergaard 2014). Förslaget om avskaffande gäller dock inte nationella minoritetsspråk, vilket är en typ av in- respektive utdefiniering av grupper (Wodak 2009) som inte någonstans utvecklas eller förklaras. Dels kan detta *outsagda* innefatta viss grad av (själv) censur (t ex Milani 2007, s 103, även Butler 1997, Stroud 2004), dels ett föregivettagande som inte behöver förklaras.

Återkommande motargument har främst en pedagogisk karaktär, där elevers rätt till modersmålsundervisning framhålls utifrån motivet att främja tillägnandet av svenska och andra ämneskunskaper. Modersmålsämnet legitimeras därmed genom en kvalificeringsdiskurs (Biesta 2011) snarare än utifrån värdegrund. I materialet begränsas de argument som berör värdegrund till kritik av SD:s retorik som odemokratisk och främlingsfientlig. Manifest intertextualitet har stor betydelse för motrösterna i riksdagen som upprepat backar upp sina argument med myndighetstext och forskning. Samma typ av uppbackning gör även motståndaren (SD) genom hänvisning till statistik och forskning som visar andra resultat.

Under 2010-talet har betydelsen av modersmålsundervisning för ”integration” således försvunnit som explicit argument (jämför den pluralistiska ideologi och mångfaldsdiskurs som vara rådande vid Hemspråksreformens införande). Istället ligger betoningen hos förespråkarna främst på främjandet av svensktillägnande hos eleverna. Det gör att modersmålsämnet framstår som ett stödämne till svenska.

Denna begränsande funktion är problematisk främst för att ämnets värde och legitimitet i sin egen rätt underordnas. Det kan ses som en paradox i relation till den svenska språklagen, vars syfte är att värna såväl svenskan som den språkliga mångfalden. Dessutom läggs i en sådan stöddiskurs stort ansvar på tolkning av forskning som kan bevisa eller motbevisa modersmålsämnets betydelse för utvecklingen av svenska. Det är inte bara forskningsmetodologiskt vanskligt, utan innebär även risk för en snedvridning avseende vilken typ av forskning som åberopas (vilket i sin tur även kan styra vilken forskning som finansieras). Den ensidiga förskjutningen och uppmärksamheten mot svenskans roll innebär även ett tillnärmande av assimilatörisk retorik, vilket försvagar motståndets retoriska kraft. En (ensidig) gemensam utgångspunkt för ämnets legitimitet – i form av svensktillägnande – riskerar alltså att spela assimilationisterna i händerna.

Cabau (2014) har vidare påtalat hur modersmålsundervisningen tenderar att associeras med ”nostalgiska värden” där andra modersmål än svenska enbart tillskrivs en roll för den personliga sfären, till skillnad från engelska och moderna språk, vilka tillskrivs instrumentella värden i form av ökad tillgång till utbildningsmässiga, ekonomiska och kulturella marknader (se Palm, Ganuza & Hedman 2019, Rosén, Straszer & Wedin 2019). Våra analyser reflekterar en sådan syn, med exempel i båda lägren (t ex excerpts 1 och 8), vilken också försvårar en argumentation för undervisning i modersmålet inom skolans ram.

Argument för modersmålsämnet som bottenar i frågor om skolans värdegrund är således relativt osynliga i det granskade materialet, likaså modersmålsundervisningens värde i ett pluralistiskt och demokratiskt samhälle. Därtill är, som anförts, avsaknaden av en diskurs om ämnets betydelse i sin egen rätt för såväl individ som samhälle påtaglig, liksom vad undervisning inom skolans försorg innebär för utveckling av språkliga kompetenser på modersmålet (jämför *det utsagda*, Fairclough 2003). Inte heller adresseras vad en sådan undervisning kan innebära för elevers bemyndigande. I ett maktperspektiv utgör flerspråkig och mångkulturell kompetens en konkurrens fördel i en globaliserad omvärld. Här kan man ställa sig frågan om även viss rädsla för ett sådant potentiellt övertag underbygger kritik av ämnets existens och utveckling.

Slutligen: Den analyserade debatten visar att modersmålsämnet fortsatt utgör arena för diskursiv korespondens mellan assimilatöriska högerpopulistiska krafter å ena sidan och pluralistiska å andra sidan. Resonemang baserade på analyserade retoriska figurer är dock ett forskningsfokus som i längden kan bli poänglöst utan att även titta på politisk handling (Wodak 2009). Vi välkomnar därför mer forskning i fältet som tydligare visar kopplingen mellan politisk debatt och

politisk handling. Vi ser hur 2020 har omfattat nya politiska utspel på riksdagsnivå om modersmålsämnets avskaffande (denna gång från ett annat parti än SD), där brister i utförande och bristande vederläggning av dess effekter för svensktillägnande återkommer som anförda argument. Vi kan dock konstatera att även om modersmålsämnets existens har debatterats, finns ämnet vid tiden för artikelns publicering fortfarande kvar i alla Sveriges kommuner utifrån en oförändrad rättighetslagstiftning i skollagen. En förskjutning i politisk debatt kan dock leda till förändrad lagstiftning, varför vi vill framhålla att retoriska processer också är viktiga att beforska för att bättre förstå och förutse den utbildningspolitiska handling som kommer ur dessa.

Författarna riktar sitt tack till professor Kenneth Hyldenstam för värdefulla kommentarer på en tidigare version av texten.

Noter

1. Ian Wachtmeister och Bert Karlsson, ”Här är vårt partiprogram” Dagens nyheter, 1990-11-25.
2. I tidigare forskning benämns Sverigedemokraterna som ett högerpopulistiskt parti (Sannerstedt 2015), ett radikalt höger populistiskt parti [*populist radical right*] (Ekström, Patróna & Joanna Thornborrow 2020), ett parti med en etnisk-nationalistisk ideologi (Elgenius & Rydgren 2017), eller ett radikalt högerparti (Mulinari & Neergard 2010). Rydgren (2017) menar att höger-radikala partier inte bör kategoriseras som populistiska, eftersom de främst grundar sig i en etnisk-nationalistisk ideologi snarare än populism. Denna artikel riktar inte fokus mot SD:s ideologi *per se* och vi har valt att benämna partiet som nationalistiskt och högerpopulistiskt trots Rydgrens (2017) kritik.

Referenser

- Alvesson, Mats & Skoldberg, Kaj (1994): *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Biesta, Gert (2011): *God utbildning i mätningens tidevarv*. Stockholm: Liber.
- Borevi, Karin (2002): *Välfärdsstaten i det mångkulturella samhället*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Butler, Judith (1997): *Excitable Speech: A politics of the performative*. New York: Routledge.
- Cabau, Béatrice (2014): Minority language education policy and planning in Sweden. *Current Issues in Language Planning*, 15(4), 409–425.

- Ekström, Mats & Firmstone, Julie (2017): *The Mediated Politics of Europe*. London: Palgrave.
- Ekström, Mats; Patrona, Marianna & Thornborrow, Joanna (2020): The normalization of the populist radical right in news interviews: A study of journalistic reporting on the Swedish democrats. *Social Semiotics*, 30(4), 466–484.
- Elgenius, Gabriella & Rydgren, Jens (2017): The Sweden democrats and the ethno-nationalist rhetoric of decay and betrayal. *Sociologisk Forskning*, 54(4), 353–358.
- Fairclough, Norman (1996 [1992]): *Discourse and Social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (2003): *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fairclough, Norman (2015): *Language and Power* (3rd ed.). London: Routledge.
- Ganuza, Natalia & Hedman, Christina (2015): Struggles for legitimacy in mother tongue instruction in Sweden. *Language and Education*, 29(2), 125–139.
- Ganuza, Natalia & Hedman, Christina (2018): Modersmålsundervisning, läsförståelse och betyg – modersmålsundervisningens roll för elevers skolresultat. *Nordand. Nordisk tidsskrift för andrespråksforskning*, 13(1), 4–22.
- Ganuza, Natalia & Hyltenstam, Kenneth (2020): Modersmålsundervisningens framväxt och utveckling. I Boglárka Straszer & Åsa Wedin, red: *Modersmål, minoriteter och mångfald i skolan*, s 37–77. Stockholm: Studentlitteratur.
- Hübinette, Tobias & Lundström, Catrin (2011): Sweden after the recent election: The double-binding power of Swedish whiteness through the mourning of the loss of “old Sweden” and the passing of “good Sweden”. *NORA—Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 19(1), 42–52.
- Hyltenstam, Kenneth & Milani, Tommaso (2012): Flerspråkighetens sociopolitiska och sociokulturella ramar. I Kenneth Hyltenstam, Monica Axelsson & Inger Lindberg, red: *Flerspråkighet: En forskningsöversikt*, s 17–152. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Hyltenstam, Kenneth & Stroud, Christopher (1991): *Språkbyte och språkbevarande: Om samiska och andra minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, Kenneth & Tuomela, Veli (1996): Hemspråksundervisningen. I Kenneth Hyltenstam, red: *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*, s 9–109. Lund: Studentlitteratur.

- Invandrarutredningen (1974): *Invandrarutredningen 3 Invandrarna och minoriteterna: huvudbetänkande*. Stockholm: Liber/ Allmänna förlag.
- Khoirunisa, Andini & Indah, Rhomani Nur (2018): Argumentative statements in the 2016 presidential debates of the US: A critical discourse analysis. *Journal of English Education and Linguistics Studies*, 4(2), 156–173.
- Kulturdepartementet (2009): *Språklag*, SFS 2009:600. Stockholm: utbildningsdepartementet.
- Lainio, Jarmo (2013): Modersmåls erkända och negligerade roller. I Mikael Olofsson, red: *Symposium 2012. Lärarrollen i svenska som andraspråk*, s 66–96. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Lindberg, Inger (2009): I det nya mångspråkiga Sverige. *Utbildning & Demokrati – tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, 18(2), 9–37.
- Milani, Tommaso (2007): Voices of authority in conflict: The making of the expert in a Swedish language debate. *Linguistics and Education*, 18(2), 99–120.
- Mills, Sara (2004): *Discourse* (2nd ed.). London: Routledge.
- Mulinari, Diana & Neergaard, Anders (2014): We are Sweden Democrats because we care for others: Exploring racisms in the Swedish extreme right. *European Journal of Women's Studies*, 21(1), 43–56.
- Oakes, Leigh (2001): *Language and National Identity: Comparing France and Sweden*. Amsterdam: John Benjamins.
- Palm, Clara; Ganuza, Natalia & Hedman, Christina (2019): Language use and investment among children and adolescents of Somali heritage in Sweden. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*, 40(1), 64–75.
- Rosén, Jenny; Straszer, Boglárka & Wedin, Åsa (2019): Maintaining, developing and revitalizing: Language ideologies in national education policy and home language instruction in compulsory school in Sweden. I Corinne A Seals & Vincent Ieni Olsen-Reeder, red: *Embracing Multilingualism Across Educational Contexts*. New Zealand, s 182–211. Victoria University Press.
- Runblom, Harald (1995): *Majoritet och minoritet i Östersjöområdet: Ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Rydgren, Jens (2017): Radical right-wing parties in Europe. What's populism got to do with it? *Journal of Language and Politics*, 16(4), 485–496.
- Salö, Linus; Ganuza, Natalia; Hedman, Christina & Karrebæk, Martha Sif (2018): Mother tongue education in Sweden and Denmark. Language policy, cross-field effects, and linguistic exchange rates. *Language Policy*, 17(3), 307–318.

- Salö, Linus & Karlander, David (2018): Semilingualism: The life and afterlife of a sociolinguistic idea. *Urban Language & Literacies*, 247, 1–14.
- Sannerstedt, Anders (2015): Hur extrema är Sverigedemokraterna? I Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, red: *SOM-undersökningen 2014*, s 399–414. Göteborg: SOM-institutet.
- Skolverket (2019): *Elever och skolenheter i grundskolan läsåret 2018/19*. Stockholm: Skolverket.
- Stroud, Christopher (2004): Rinkebysvenska och halvspråkighet. Två metaforer i invandrardebatten. I Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg, red: *Svenska som andraspråk – I forskning, undervisning och samhälle*, s 329–357. Lund: Studentlitteratur.
- SOU (2019:18): *För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering. Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål*. Betänkande av Utredningen om modersmål och studiehandledning på modersmål i grundskolan och motsvarande skolformer. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Tannen, Deborah (2007): *Talking Voices: Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Toulmin, Stephen E (2003): *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Utbildningsdepartementet (2010): *Skollagen 2010:800*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Van Dijk, Teun A (1995): Ideological discourse analysis. *New Courant*, 4, 135 –161.
- Van Dijk, Teun A (2006): Discourse and manipulation. *Discourse and Society*, 17(3), 359–383.
- Van Leeuwen, Theodor Jacob (2007): Legitimation in discourse and communication. *Discourse and Communication*, 1(1), 91–112.
- Wingstedt, Maria (1998): *Language Ideologies and Minority Language Policies in Sweden: Historical and contemporary perspectives*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Wodak, Ruth (2009): *The Discourse of Politics in Action. Politics as usual*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wodak, Ruth; Nowak, Peter; Pelikan, Johanna; Gruber, Helmut; de Cillia Rudolf & Mitten, Richard (1990): *Wir sind alle unschuldige Täter! Diskurshistorische Studien zum Nachkriegsantisemitismus*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag.